

La cultura popular, viva i reflex del carrer

Published by [Interacció](#) [1] on 11/07/2024 - 09:01 | Last modification: 11/07/2024 - 12:00

La cultura popular no és només una forma d'entreteniment, sinó també una forma de resistència i de construcció d'identitats

Pierre Bourdieu (1930-2002), sociòleg francès

Amb l'arribada de l'estiu, la cultura popular esclata. Tot i que el cicle festiu dels pobles i ciutats de Catalunya es reparteix al llarg de tot l'any, l'estiu és l'estació en què se celebren la majoria de festes majors, amb programes que s'articulen a partir de les diferents expressions de la cultura popular. El solstici d'estiu, amb la revetlla de Sant Joan, marca el tret de sortida per aquestes celebracions. I a banda de les festes majors, també hi tenen lloc altres esdeveniments que propaguen la cultura popular, reivindicant-ne les arrels i projectant-se cap al futur, connectant amb l'evolució i la complexitat de la societat actual. I és que la cultura popular no és gens aliena al debat i a la transformació, ben al contrari, com que s'articula a partir de la participació activa de la comunitat, la composició de les entitats és un reflex del que és la societat a cada moment.

Cap on camina la cultura popular?: algunes reflexions i dades

Segons van apuntar l'antropòleg Manuel Delgado i el sociòleg Eloi Sendrós a la jornada [La festa domesticada? Protocols i noves sintaxis festives](#) [2], celebrada el passat 26 d'octubre del 2023 amb l'objectiu de reflexionar sobre l'àmbit de la cultura popular a Catalunya, cal tenir en compte que la tradició no és socialment construïda i la festa es transforma constantment, contràriament al que es pugui creure o manifestar des de certs posicionaments més conservadors o immobilitats. En aquest sentit, la festa es fa ressò dels canvis i preocupacions de la societat. Per tant, lluny de veure com l'evolució i transformació dels protocols festius podrien suposar una pèrdua de la identitat i del caràcter singular de moltes festes, cal veure'ls com una lògica adaptació en un àmbit de la cultura que sempre ha sigut molt pròxim a la realitat social i antropològica del moment. La festa popular té, per definició, una dimensió participativa, i ha de passar al carrer, i és per això que n'és un reflex directe.

Però què entenem per cultura popular? Hi ha una sola cultura popular o són diverses? Oriol Cendra Planas, gestor cultural vinculat a l'administració pública, apostava en l'article d'Interacció [Notes sobre cultura popular i construcció comunitària](#) [3] per obrir una reflexió sobre la cultura popular i l'associacionisme del segle XXI que anés més enllà del marc estipulat a la llei 2/1993, que identifica com a àmbits de la cultura popular "la música, el teatre i cinema amateur, la dansa, el folklore i les festes d'arrel tradicional". També cal considerar l'estudi [Les dones a la cultura popular: aproximació al paper de la dona a la cultura popular catalana](#) [4] (2020) escrit per Núria Roca, on, a partir del cas dels castells, mostra la lluita per garantir un accés igualitari entre homes i dones, tot i concloure que ni molt menys s'ha assolit l'equitat dins l'associacionisme cultural català, i assenyala que la lluita per la inclusió de les dones a les festes tradicionals ha estat molt poc tractada pels moviments feministes. Segons dades de fa uns anys, només el 26,8% de dones formen part de les juntes directives de les entitats i un 20,9% en són presidentes, una evidència que encara queda molt camí per recórrer.

També cal tenir molt en compte les [conclusions del Fòrum d'Educació i Cultura Popular](#) [5], impulsat l'any 2018 pel Departament de Cultura i d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, conjuntament amb l'Ajuntament de Barcelona, que posen de manifest com la cultura popular entra a la comunitat educativa com a font d'inspiració,

creació, cohesió i sociabilitat, i s'evidencia, a partir de diferents veus i perspectives, com la sociabilitat dels infants millora quan la cultura popular entra a formar part del seu dia a dia. En definitiva, es conclou que *l'escola és cultura popular i la cultura popular és escola*.

A partir de les dades del [visor d'entitats culturals federades a Catalunya de la Generalitat de Catalunya](#) [6], el 2022 hi havia a Catalunya 2.027 entitats culturals federades, i 6 les tipologies amb més entitats eren: cant coral (392), gegants i nans (370), diables, bestiari i trabucaires (317), teatre (308), dansa (234), i música (231), unes dades que mostren la gran representació de la cultura popular al món associatiu català.

Projectes que són bones pràctiques, repartits pel territori

El [Banc de Bones pràctiques en cultura](#) [7] de la Diputació de Barcelona inclou projectes d'impuls i projecció de la cultura popular, que es realitzen en diversos punts de la província de Barcelona i que us convidem a conèixer per la innovació i l'atractiu de les seves propostes. En molts aspectes, mostren aspectes que hem explicat anteriorment. Passem a presentar-vos-els i segur que us vindran ganes de participar-hi!

La [Festa del segar i el batre a Avià](#) [8] (Berguedà) és un esdeveniment amb més de tres dècades de recorregut que vol recuperar la memòria del camp com a patrimoni immaterial del territori, i que se celebra cada segon diumenge de juliol a l'esplanada que hi ha a prop de l'església de Santa Maria d'Avià. Una colla de segadors es reuneixen per rememorar les pràctiques tradicionals del segar i el batre tal com es feien en el passat, utilitzant les eines i el bestiar específics d'aquestes tècniques.

Es tracta d'una festa que, a més de mantenir vives les tècniques típiques per treballar el camp i transmetre-les a les noves generacions, té la intenció de retre homenatge a la figura del pagès. Durant el dia de la festa, a més de les demostracions específiques de les tècniques de la sega i la batuda, s'organitza un esmorzar popular pagès, i una mostra d'artesanía i oficis tradicionals. La jornada es tanca amb un concert a l'aire lliure i una mostra de ball rodó, on es fa la Dansa del Segar i el Batre. Cal destacar-ne la seva funció educativa i de conservació del patrimoni històric, així com la capacitat de generar un espai de trobada pels habitants del poble i altres visitants d'arreu del territori català.

Festa el Segar i el Batre @Ajuntament d'Avià

A Sant Martí de Tous (Anoia) se celebra des de fa uns anys el [Festival de Llegendes de Catalunya](#) [9] que té com a objectius principals la preservació, la difusió i la visibilització de les llegendes populars catalanes. Va néixer l'any 2010 i se celebra cada estiu establint-se com a festival de llegendes de referència a Catalunya i quadruplicant el nombre d'habitants del poble a cada edició. Enguany s'ha celebrat la primera setmana de juliol amb [aquesta programació](#) [10].

La programació gira al voltant de cinc eixos o línies de treball: l'exhibició d'espectacles que es basen en llegendes o històries populars; la creació d'espectacles propis així com tallers diversos; la reflexió sobre les connexions que es poden trobar entre les tradicions populars i l'actualitat; la generació d'un sentiment de comunitat dins el poble de Sant Martí de Tous; i el contacte estret i coherent amb les característiques específiques del territori.

Es tracta d'una pràctica que potencia la creació local i la visibilització del patrimoni cultural de Catalunya mentre que, alhora, hi aporta una mirada actualitzada i moderna. D'aquesta manera, aconsegueix atraure creadors/es procedents de disciplines diverses i públics de totes les edats.

Festival de Llegendes de Catalunya @Ajuntament de Sant Martí de Tous

El [Pla d'impuls de la Dansa d'arrel](#) [11] és un conjunt de beques i sessions formatives adreçades a acompanyar i impulsar els esbarts i grups de dansa tradicionals. El projecte es dirigeix a totes les entitats de cultura popular que treballen en l'àmbit de la dansa d'arrel tradicional, i amb una atenció especial als esbarts i grups de dansa, uns col·lectius que aporten una mirada a la tradició explicada mitjançant la dansa. Està impulsat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i la [Fira Mediterrània de Manresa](#) [12], i compta amb la complicitat i el suport de l'Agrupament d'Esbarts Dansaires, la Federació d'Ateneus de Catalunya, els festivals [Ésdansa](#) [13] i [Dansàneu](#) [14] i el programa [Mans de Catalunya Ràdio](#). [15]

El Pla d'Impuls de la Dansa d'Arrel és una bona pràctica perquè incorpora formes organitzatives i de participació a gran escala. En aquest sentit, el projecte treballa conjuntament amb 121 esbarts d'arreu del territori català, impulsant les seves iniciatives. Mitjançant el desenvolupament dels quatre eixos d'acció (Formació, creació, Participació i Difusió), es reconeix el paper les entitats de la cultura d'arrel del territori català. Per tant, el Pla és un mecanisme de diàleg territorial entre programadors, esbarts, ateneus i mitjans de comunicació, per facilitar la difusió i l'exhibició de les creacions artístiques.

@Cultura21

Al Lluçanès se celebra el [festival Cantilafont](#) [16], un festival que posa en valor l'entorn i la cultura rural del Lluçanès, amb aquests eixos principals: la cultura, sobretot la música i les arts del moviment, el territori, la gastronomia i la sostenibilitat. Cada any, l'esdeveniment posa en valor els espais naturals i rurals del Lluçanès, i aposta per una experiència global amb aforament reduït, que inclou propostes musicals i espectacles d'arts escèniques de qualitat. El festival és una aposta per la modernització la cultura d'arrel.

A més, amb la intenció de donar valor a la proximitat i prioritzar el gaudi del públic i de l'espai, el festival promou els productes de la terra, i potencia un esdeveniment respectuós amb el medi ambient i apte per a totes les edats. El festival ha guanyat recentment el premi de la Gestió Cultural Sostenible atorgat per l'Associació de Professionals de la Gestió Cultural de Catalunya.

Enguany se celebra els dies 12 i 13 de juliol amb [aquesta programació](#) [16], entre les quals destaquem el concert especial per al festival de Mar Pujol & Jandama & Ferran Orriols, amb *cançons de cop*, una fusió de cançons de rebost, melodies paisatgístiques i esperit lliure, i també la proposta artística de la cantautora aranesa Alidé Sans, que presentarà el seu darrer treball, *Arraitz* (arrel en la variant aranesa de l'occità), amb la llengua i cultura popular occitanes, el medi rural de la muntanya i l'empoderament femení com a protagonistes.

Festival Cantilafont

Altres iniciatives per articular i promocionar la cultura popular

Cal esmentar algunes entitats més de referència pel seu paper vertebrador i innovador en l'àmbit de la cultura popular. Una d'aquestes entitats, és el [Centre Artesà Tradicionàrius \(C.A.T.\)](#), [17] creat l'any 1993 a partir de la iniciativa de l'Associació Cultural TRAM (formada per músics i persones interessades en la promoció de la música i la cultura tradicional catalana), que treballen per difondre i programar la cultura tradicional amb un punt de vista d'ampliació d'horitzons i perspectives. En els seus vint anys d'existència, el Centre Artesà Tradicionàrius ha tingut un paper fonamental en la recuperació de la música tradicional d'aquest país. Cada any, nombrosos instrumentistes, cantants, dansaires i espectadors hi contribueixen, i en gaudeixen. El C.A.T. programa de forma regular concerts, balls i sessions d'improvisació i intercanvi entre solistes i grups. A més, s'hi fan tallers d'aprenentatge d'instruments (acordió diatònic, percussió, gralla, violí, flabiol, etc.) i de dansa. Tot i que acull preferentment música tradicional catalana, també hi tenen cabuda grups i solistes d'altres tradicions musicals, no només de l'estat espanyol sinó també d'altres territoris (Occitània, França, Itàlia, Irlanda, Grècia, etc.).

També volem fer una referència al programa de ràdio [Fes ta festa](#) [18], conduït per l'Amadeu Carbó, i que difon cada setmana projectes i experiències relacionats amb la cultura popular i l'associacionisme. Compta amb una trajectòria de més de trenta anys i 2.500 programes emesos, va iniciar les emissions a Ràdio 4 l'any 1989, i actualment és un pòdcast, tot i que es continua emetent a través d'una trentena d'emissores locals. Dins la seva llarga trajectòria, el 1997 va rebre el Premi al millor programa de ràdio en català, que concedeix anualment Òmnium Cultural i que es lliura la Nit de Santa Llúcia. El programa és un altaveu d'iniciatives de cultura popular i és alhora una referència imprescindible per estar al cas de l'evolució i dels projectes més interessants en aquest àmbit. No volem acabar sense esmentar que el 10 de febrer del 2023 va emetre [una entrevista on vam poder explicar l'experiència del Banc de Bones pràctiques](#) [19] en cultura de la Diputació de Barcelona.

Us desitgem molt bon estiu i que gaudiu de la cultura popular!

Més referències a:

Roca, Núria (2019). *Les dones a la cultura popular: Aproximació al paper de la dona a la cultura popular catalana*. Canemàs, Revista de pensament associatiu. Número 18, p.51-77

La festa domesticada? Protocols i noves sintaxis festives. Enllaç a la [relatoria](#) [20] de la jornada que es va celebrar dijous 26 d'octubre a la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona, organitzada per la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, en col·laboració amb el Grup de Recerca en Exclusió i Control Socials de la UB.

Vegeu altres articles d'Interacció relacionats amb la temàtica:

[Notes sobre cultura popular i comunitària](#) [3]

Cendra Planas, Oriol; novembre del 2017

[El calidoscopi de la cultura popular](#) [21]

Storey, John. Octaedro, juliol de 2018

[Cultura popular, fes el pas!](#) [4]

Interacció, febrer de 2020

[Com ens associem per fer cultura?](#) [22]

Lon Quintana, Jordi; maig de 2024

[Migracions, diversitat i cultura popular catalana](#) [23]

Cendra Planas, Oriol; març del 2022

Tags: cultura i sostenibilitat

- [24] <https://interaccio.diba.cat/node/9402>